

Dit document is een weergave van de landelijke examenbespreking havo op 19 mei 2025. Een belangrijke opmerking vooraf: dit document vervangt niet het correctievoorschrift van het CvTE. Het biedt alleen houvast bij de correctie van open vragen. Het officiële antwoordmodel van het CvTE dient te allen tijde te worden gevolgd. Eventuele kritiekpunten ten aanzien van het eindexamen kunnen aan het CvTE worden gemeld.

Tijdens examenbespreking zijn alleen de vragen die discussie opleveren besproken. Nadruk is daarbij gelegd op de redenering die de leerling moet maken om tot een juist antwoord te komen.

Deze handreiking richt zich op de duiding van de besproken vraag. Daarnaast worden de kaders waarbinnen de vraag te corrigeren is beschreven. Door de duiding van de antwoorden uit het correctievoorschrift hopen wij het speelveld te schetsen waarbinnen een docent kan afwegen of leerlingantwoorden al dan niet voldoende zijn. Deze handreiking biedt geen alternatieve antwoordmogelijkheden, maar richt zich dus op redenering en de kaders van het gepubliceerde correctievoorschrift.

Mocht u vinden dat het huidige cv bij een vraag niet volledig is, kunt u beslissen contact op te nemen met de examenlijn van het CvTE. Geef bij uw op- of aanmerking ook altijd een duidelijke argumentatie.

De examenlijn bereikt u via deze link:

<https://www.examenblad.nl/2025/onderwerpen/examenlijn>

Algemene opmerkingen voor correctie

Veel vragen rondom algemene correctieregels (ook wat betreft spelling etc.) worden beantwoord op Examenblad:

<https://www.examenblad.nl/2025/onderwerpen/veelgestelde-vragen-over-beoordeling-ce-nederlands-havo-vwo>

Het is raadzaam deze pagina te gebruiken als er onduidelijkheden zijn. Zo staan hier ook de nieuwe regels rondom hoofdlettergebruik. Zie hiervoor uiteraard ook de “Vakspecifieke regels” in het cv.

Conform de instructie in het beoordelingsmodel bovenaan pagina 6 wordt aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag die betrekking heeft op de hoofdgedachte van de tekst 2 scorepunten toegekend. Bij dit examen gaat het hierbij om vraag 11 en 35.

Behandeling van de vragen

Deel 1

Vraag 2

De leerling moet de verschillen tussen parasociale relaties en reguliere sociale relaties kunnen aangeven.

Redenatie en kaders bij het goede antwoord

Het antwoord mag niet uitsluitend betrekking hebben op online relaties.

Vraag 6

De leerling citeert een zinsgedeelte dat kan dienen als definitie van de term 'frictieloos'.

Redenatie en kaders bij het goede antwoord

De gegeven antwoordmogelijkheden in het CV geven het *maximale* aan om de definitie te duiden.

Vraag 7

De leerling geeft het bezwaar van Marian Donner aan tegen een vriendschap met een vlogger.

Redenatie en kaders bij het goede antwoord

Uit het antwoord moet een duidelijk bezwaar blijken.

Toelichting 'niet goed':

Hierin wordt geen concreet bezwaar geformuleerd tegen een dergelijke vriendschap.

Vraag 8

De leerling noemt een reden waarom het niet en waarom het wel erg is als vloggers de rol van vrienden overnemen.

Redenatie en kaders bij het goede antwoord

Bolletje 1: wel → de eerste antwoordmogelijkheid richt zich op voordelige kenmerken van de relatie; de tweede over acceptatie.

Bolletje 2: niet → antwoorden richten zich op gebrek aan echtheid of duurzaamheid van de relatie met vloggers.

Leerlingen mogen geen voorbeelden noemen. Het gaat om een samenvatting.

Niet goed 2: het gaat om de relatie met de vlogger, niet om de wereld om ons heen.

Vraag 13

De leerling kan uitleggen waarom de vlogger uit tekst 1 volgens het fragment geen ideale vriendin is.

Redenatie en kaders bij het goede antwoord

Antwoordmogelijkheid 1: de leerling baseert zich op de volgende twee zinnen: voor je bidt OF voor je vecht / met je lacht EN met je grient.

Antwoordmogelijkheid 2: Veralgemeinering van beide zinnen uit het gedicht.

Deel 2

Vraag 15

De leerling moet uit deze alinea woorden of woordgroepen kunnen selecteren die het gevoel van snelheid kracht bij zetten.

In alinea 1 staan vier woord(en)/(groepen) die snelheid (overdreven) benadrukken. Daarmee is een antwoord als 'elektrische fietsen' niet goed. Een citaat als: 'ze razen op elektrische fietsen' is niet in overeenstemming met de 'slash' (/) in het CV.

Vraag 16

De leerling moet uit alinea 2 een verschil van mening zien tussen de Gorillas-manager Batuhan Aydin en de auteur van de tekst. De leerling moet zien dat Aydin het goed vindt als zaken heel snel gaan en dat de auteur dat niet vindt.

Redenatie en kaders bij het goede antwoord

De leerling moet zien dat Aydin het goed vindt als zaken met een hoog tempo gebeuren en dat de auteur dat niet vindt. Alleen het woord 'tempo' zonder een toevoeging is niet goed genoeg.

Vraag 18

De leerling moet uit alinea 4 drie woorden kunnen selecteren die aangeven waarom de auteur zich zo opwindt.

Redenatie en kaders bij het goede antwoord

Alleen een geciteerd woord kan goedgekeurd worden, een woordgroep ('instinctieve weerstand') niet.

Vraag 20

De leerling moet in alinea 7 en 8 redenen kunnen vinden die onze neiging naar steeds meer gemak volgens alinea 4 verklaren.

Redenatie en kaders bij het goede antwoord

In alinea 4 wordt gesuggereerd dat we alleen maar meer en meer willen en in alinea 7 en 8 zouden daar redenen voor gegeven worden. De toename van gemak moet daaruit dus duidelijk worden.

Als een leerling een verwijswoord gebruikt dat verwijst naar de vraagstelling is dat ook goed.

Niet goed: onze frictietolerantie wordt lager. De in de tekst bedoelde oorzaak ontbreekt.

Vraag 21

De leerling moet uit alinea 5 en 8 twee voorwaarden halen om frictieloosheid als winst te beschouwen.

Redenatie en kaders bij het goede antwoord

Bolletje 1: tijdsdimensie is noodzakelijk voor een goed antwoord

Bolletje 2: er wordt een vergelijking gemaakt, 'belangrijker' (of een synoniem) is noodzakelijk.

Niet goed: de vergelijking ontbreekt.

Vraag 22

Leerlingen moeten hier zelf de redenering kunnen uitdrukken dat als zaken (abstract of concreter) steeds makkelijker gaan, het steeds moeilijker wordt om te gaan met weerstand of ergens nog moeite voor te moeten doen.

Redenatie en kaders bij het goede antwoord

Een correct antwoord drukt uit dat zaken (concreet of abstract) die makkelijk gaan, ervoor zorgen dat het moeilijker wordt om te gaan met uitdagingen/problemen/frictie/weerstand et cetera.

In de opgave wordt niet expliciet naar een bepaald deel van de tekst verwezen. Leerlingen kunnen de gevraagde uitspraak dus toelichten aan de hand van algemeenheden, of concretere voorbeelden uit de hele tekst.

Niet goed is het wanneer een leerling een cirkelredenering gebruikt (dus oorzaak en gevolg niet onderscheidt), niet goed is het wanneer een leerling dezelfde woorden (zonder onderscheid) opgeeft bij 1 en 2, dan is er namelijk geen sprake van een verschil.

Vraag 23

De leerling moet in alinea 10 aangeven welk verwijt de flitsbezorgers krijgen van de auteur.

Redenatie en kaders bij het goede antwoord

De laatste zin bevat het verwijtwoord “die”, dat terugverwijst naar het woord “gemakzucht” uit de zin ervoor. De leerling moet dat zien en dan deze zinnen correct herformuleren tot het in het CV genoemde antwoord.

Niet in lijn met het CV zijn antwoorden waarbij de flitsbezorgers zelf getemd moeten worden.

Vraag 25

De opdracht bestaat uit twee vragen. De samenvatting van de frictie moet worden gegeven en de leerling moet uitleggen waarom de auteur minder tolerant wordt van frictie.

Redenatie en kaders bij het goede antwoord

Bolletje 1: het woord ‘frictie’ is hier noodzakelijk, zo blijkt uit het cv. Omdat een samenvatting gevraagd wordt, kunnen antwoorden die alleen uit voorbeelden bestaan niet goedgekeurd worden.

Bolletje 2: het woord ‘tolerant’ is hier noodzakelijk, zo blijkt uit het cv.

Bij streepje 1 gaat het om gewenning/gewend zijn.

Bij streepje 2 gaat het over sociaal wenselijk gedrag vertonen.

Bij streepje 3 gaat het om rekening houden met anderen.

Deel 3

Vraag 32

Ze moeten een hoofdzaak afleiden uit de gegeven voorbeelden.

Redenatie en kaders bij het goede antwoord

Bolletje 1: de mannen koppelen hun ambities niet aan financiële winst, dus het verwijt is dat ze zeggen het niet te doen om winst, maar dat wel doen.

Bolletje 2: ook twee andere space cowboys die hun plannen framen als filantropische ondernemingen.

Alinea 13: kerosine is metaforisch bedoeld, de leerling moet inzien dat het gaat om de mythevorming.

Niet goed: de waarheid niet helemaal vertellen is niet hetzelfde als liegen.

Vraag 33

Leerlingen moeten de uitspraak eruit halen en weten wat de nuanceringen zijn en deze kunnen beschrijven.

Redenatie en kaders bij het goede antwoord

Bij (1) Leerlingen die laten blijken dat het om het overzichtseffect gaat door het te beschrijven, laten daarmee zien dat ze de uitspraak van Branson begrijpen. Met 'deze ervaring' wordt het overzichtseffect bedoeld en niet alleen het in de ruimte sturen van mensen.

Vraag 37

De leerling citeert drie woordgroepen met opvallend taalgebruik.

Redenatie en kaders bij het goede antwoord

De antwoorden moeten een synoniem voor ruimte bevatten en een ironische of cynische toon hebben.

Vraag 40

De leerling noemt twee voorwaarden waaronder de ruimte wat haar betreft wél voor commerciële doeleinden mag worden geëxploiteerd.

Redenatie en kaders bij het goede antwoord

Bolletje 1 wordt getypeerd door rechtvaardigheid.

Bolletje 2 richt zich op een landsgrensoverschrijdend toezicht.

Er moeten geen risico's zijn is niet goed, er worden hier twee voorbeelden genoemd. Er wordt niet gesuggereerd dat je het daarom niet moet doen. Die risico's zijn er nou eenmaal, voor de hele aarde.

Vraag 41

De leerling noteert per bron de argumenten tegen en voor commerciële activiteiten in de ruimte.

Redenatie en kaders bij het goede antwoord

Bron 3

Eerste streepje richt zich op lagere kosten

Tweede streepje richt zich op verduurzaming

Derde streepje richt zich op het zien van nieuwe mogelijkheden

Bron 4

Bij 4a en 4b is het noemen van voorbeelden is niet goed, omdat het gaat om de duiding van deze voorbeelden.

Bij 4d moet een van de twee voordelen genoemd worden.

Vraag 42

De leerling noteert welk antwoord de auteur zou geven op ‘Zijn er regels nodig voor commerciële activiteiten in de ruimte?’ en waarom.

Redenatie en kaders bij het goede antwoord

Het antwoord moet uiteraard ‘ja’ zijn.

Eerste streepje gaat over voordelen.

Tweede en derde streepje gaan over regelgeving en/of toezicht.

Vierde streepje gaat over het ondervangen van nadelen of opkomen van belangen.

Aan deze handreiking werkten mee:

Leden van Levende Talen Nederlands:

JeanLuc van Engelen, Karlijn Vincken, Lisette Goos, Willemijn Zwart, Joost Wiegman,
Monica Hendriks, Irma Verhagen, Julia Duijvekam, Sara Valkenburg-Koops, Peter E. Neyssen,
Maria van Domolen, Jojanneke van der Kaa.

Vanwege bestuur Levende Talen Nederlands:

Ramon Groenendijk en Robert Chamalaun